

Toetsen en gepersonaliseerd leren

‘Voor het vak Nederlands maken de leerlingen de toets als zij daaraan toe zijn.’

Gepersonaliseerd leren staat bij veel scholen op de agenda. Maar hoe kun je onderwijs op maat ook in toetsen vormgeven? Vier docenten uit de leerlabscholen geven hun visie.

DOOR EDITH VAN GAMEREN

Hoe gaat een rij-instructeur met een leerling naar een rij-examen? ‘Als ‘ie zeker weet dat de leerling het kán. Maar in het onderwijs is de toets meer de bijtende hondenkop dan de kwispelende staart’, vertelt Simon van Vliet, docent biologie en teamvoorzitter atheneum 1 en 2 op het Revius Lyceum in Wijk bij Duurstede. Hij plaatst een kanttekening bij alle aandacht die er is voor onderwijs op maat, 21ste eeuwse vaardigheden, creativiteit en passie. ‘Aan het eind van de rit gaat het nog steeds om 9 keer een 6 scoren. Dat is soms wel een afknapper.’

Van Vliet kiest er daarom voor om de focus op het proces naar de toets toe te leggen. ‘Maak de leerling eigenaar van het leerproces. Dat begint met een nulmeting en echt geïnteresseerd

zijn in wat die leerling te vertellen heeft. Zo ontdek je wat hem of haar motiveert, welke vaardigheden sterk zijn en hoe je het leren van die leerling kunt versnellen of verbeteren. Moderne middelen zijn hierbij randvoorwaarden; we moeten oppassen dat die geen doel op zich worden. Er is geen ict-programmaatje dat gepersonaliseerd leren en toetsen in één keer regelt. Persoonlijk vind ik een adaptief digitaal programma meer een bijzaak.’ Vorig jaar hebben Van Vliet en collega’s bij een brugklas het jaar afgesloten met een eigen gekozen ‘meesterproef’. Dit is een mooi voorbeeld van hoe deze school toetsen een andere invulling heeft gegeven. Van Vliet: ‘De leerlingen gingen hun ouders bijvoorbeeld alles vertellen over het menselijk lichaam. Ook al waren we streng en strikt in de eisen, de focus lag niet op een cijfer. De leerlingen waren mede door eigenheid en gedeeltelijke keuzevrijheid enorm gemotiveerd.’

Onderdeel leerproces

Bij gepersonaliseerd leren is het volgens Marijke Swart, onderwijspecialist bij Van der Capen S.G, belangrijk helder te krijgen wat je visie is en hoe je daar naartoe wilt werken zodat je doelgericht dingen in kunt zetten. ‘Op onze school hebben we bijvoorbeeld RTTI (een methode om te classificeren, red) ingevoerd voor bewustwording van cognitieve niveaus, om beter in te spelen op de behoeften van verschillende leerlingen, per

groep of individueel. Op het gebied van toetsen moet je ook weer eerst helder hebben wat je doel is met een toets: wil je de voortgang meten en bespreken of wil je een eindcijfer?' Swart is blij met de ontwikkeling dat de toets steeds minder een 'afrekening' is en er meer aandacht komt voor de waarde van goede begeleiding en het proces naar de toets toe. 'Toetsen worden meer een onderdeel van het leerproces. In een portfolio kunnen toetsen en leren samengaan. Een doorgaande weergave van resultaat en reflectie. Inzetten op feedback en feed forward met persoonlijke aandacht en tips vergroot de motivatie en daarmee het leerresultaat. Een vraag die nog niet beantwoord is, is: hoe gaan we om met eindexamens? Examens op verschillende niveaus hebben we nog niet.'

Eerlijk toetsen

Minke de Vries, docent biologie en toetscoördinator aan het Ichtus College Kampen, legt uit dat de eerste focus van de school ligt bij de kwaliteit van de toets. 'Als we willen weten wat een leerling in huis heeft, moeten we eerlijk toetsen. Daarom willen we de kwaliteit van toetsen verbeteren. In onze vakgroep gebruiken we RTTI, maar vakgroepen zijn vrij om een andere taxonomie te gebruiken als die beter aansluit. Ook het gebruik van een toetsmatrijs (overzicht met toetsdoelen, red) moet standaard worden.'

Het Ichtus College heeft ook een voorbeeld waarbij ze gepersonaliseerd toetsen. 'Voor het vak Nederlands maken de leerlingen de toets als zij daaraan toe zijn. Organisatorisch is dat nog tamelijk ingewikkeld, je moet dan heel veel verschillende versies van een toets hebben.'

'Maar in het onderwijs is de toets meer de bijtende hondenkop dan de kwispelende staart.'

Ook kiest het Ichtus steeds vaker voor formatief toetsen, waarbij de leerling feedback en feed forward krijgt op zijn individuele leerproces. De Vries: 'Leerlingen vinden het heel prettig om uitgebreid te analyseren en te weten te komen welke stappen ze moeten nemen om tot verbetering te komen. Het is even wennen dat het 'niet voor een cijfer' is, maar als het waardevolle informatie oplevert, motiveert dat ook. Formatief toetsen kan op allerlei manieren, ook bijvoorbeeld met de online tool Kahoot. We zijn ook enthousiast over het digitale portfoliosysteem van Peppels, dat een leerling helemaal kan personaliseren en waarin hij ook vaardigheden en kennis kwijt kan die hij buiten school opdoet.'

Ideale wereld

Bij Stad & Esch in Meppel kwam het gepersonaliseerd leren van de grond toen ze zich aansloten bij Leerling 2020. 'De coaching, ondersteuning en het contact met andere scholen hebben ervoor gezorgd dat we een spurt hebben gemaakt', vertelt Hanneke Pen, docent Engels. Een kerngroep leverde een pilot op met onder meer kortere instructiemomenten en meer individuele aandacht voor de leerling. 'Ook het onderwerp toetsen ging spelen. We gingen ons afvragen: waarvoor leiden we op? Feiten reproduceren? Iets anders? We hebben RTTI ingezet zodat docenten en leerlingen inzichtelijk krijgen waar het aan schort.'

Pen vindt eigenlijk dat er nu nog te veel wordt getoetst. 'Adaptief toetsen is heel waardevol, zoals we ook voor verschillende vakken al adaptieve methodes gebruiken. In de ideale wereld zou een leerling ook het eindexamen kunnen maken als hij of zij daaraan toe is. En het zou mooi zijn als een havo-leerling zijn zwakste vak op vmbo-niveau kan afsluiten en toch een havodiploma krijgt. Het klassikale *one size fits all* zet leerlingen en docenten vast.' ●

► Edith van Gameren is zelfstandig journalist.